

Komentář k bodům h–j čl. 3 odst. 7 Zásad Programů rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově (opatření rektora č. 20/2011)

Tento komentář vznikl na základě žádostí některých koordinátorů jako orientační pomůcka, kterou lze využít při přípravě přihlášky Programu. Týká se bodů h)–j) přihlášky.

Ambicí systému Programů rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově (PRVOUK) je pomocí kritického a realistického sebehodnotícího pohledu a promyšleného využití institucionálního financování vědecké práce dosáhnout zřetelného zlepšení mezinárodní pozice hlavních vědních oblastí, které se na UK provozují. Je proto nutné se při přípravě této části přihlášky zaměřit nejen na prosté pokračování dosavadního stavu, ale na konkrétní kroky, které doložitelným způsobem povedou v horizontu 5 let ke zlepšení. To bude hlavním aspektem odborného hodnocení podaných přihlášek.

Ad h) Popis Programu, včetně návaznosti na dosavadní vědecké výsledky

Účelem této části je vymezit a definovat, čemu se bude Program věcně věnovat – jaké vědní oblasti nebo mezioborové problematice.

Některé programy podle svých schválených názvů a anotací více akcentují oborový charakter (typicky např. *P41-P47 – Biologie, Chemie, Matematika,...*, ale i *P05 Soukromé právo, P08 Orientalistika a afrikanistika, P10 Lingvistika* atd.), u jiných více převládá tematicky definované mezioborové zaměření (celkem pochopitelně *P22 Teorie komplexních jevů*, ale i např. *P02 Environmentální výzkum, P24 Molekulová, buněčná a patofyziologická podstata nemocí* apod.). Konečně část Programů lze více nebo méně považovat za kombinaci těchto dvou přístupů (např. *P25 Komplikace metabolických chorob, P28 Stomatologická onemocnění – výskyt, mechanismy, prevence, léčba, interakce* či *P35 Kardiovaskulární výzkumný program*).

U Programů, které jsou vymezeny primárně ve smyslu obecně chápaných oborů, by se měl popis v této části zaměřit spíše na dílčí subdisciplíny vědního oboru (případně uvést a stručně zdůvodnit, proč nebude součástí Programu subdisciplína, kterou by bylo možno ve smyslu běžného chápání oboru očekávat), na jeho metodologii a klíčové metodiky, na nichž stojí dosavadní výsledky, popř. ty, které se navrhuje jako důležité pro další rozvoj na UK. Alespoň rámcově by měla být uvedena i hlavní obsahová témata Programu.

Spíše problémově definované mezioborové Programy by měly být v této části podrobněji charakterizovány zejména podle členění problému. V tomto případě je důležité popsat oborové přístupy a metodiky, které dosud byly a zejména dále budou společně ke zkoumání tematického problému využívány.

Ve všech případech je každopádně třeba charakterizovat dosavadní stav uvedením nejvýznamnějších vědeckých výsledků za uplynulá léta (nejdůležitější publikace a metody, vznik laboratoří, přístroje, patenty atd.). Popis Programu by měl být dostatečně podrobný (neměl by být jen nebo převážně jen přehledem dosažených výsledků), aby umožnil další krok, tj. kritickou analýzu.

Ad i) Kritické zhodnocení postavení vědní oblasti na UK v národním a zejména mezinárodním kontextu

Systém PRVOUK je nástrojem dlouhodobějšího koncepčního rozvoje vědních oblastí v rámci institucionálního financování. Přihláška Programu se proto v této části nejmarkantněji liší od zvyklostí a postupů běžných při přípravě žádostí o grantové (účelové) financování (a ostatně i při formulování přihlášek bývalých výzkumných záměrů). Zatímco v grantových přihláškách je nutné doložit především silné stránky příslušného pracoviště vzhledem k navrhovanému projektu, v přihlášce Programu je klíčový co možná nejrealističtější pohled na dosavadní způsob vědecké práce v dané vědní oblasti a na její výsledky. A dále na její národní a mezinárodní postavení zahrnující nejen aspekty excelentní, ale i průměrné či podprůměrné. Na rozdíl od grantových přihlášek zde není klíčovým kritériem hodnocení excelentnost (a tedy ji není nutné – byť i za cenu případné jisté nevyváženosti pohledu – vyzdvihovat), nýbrž komplexní realističnost sebehodnotícího pohledu. Lépe hodnoceny budou ty přihlášky, kde je adekvátně reflektována případná slabina, než ty, které se soustředí pouze na deklarovanou výjimečnost při ignorování méně excelentních aspektů. Z tohoto hlediska je vhodné nepřehlédnout, že podle čl. 3 odst. 10 Zásad nebude tato část přihlášky zveřejněna.

V této části by mělo být explicitně uvedeno a doloženo, ve kterých dílčích oborech, tématech nebo metodologických postupech má daná vědní oblast prioritní postavení v ČR a snese srovnání s mezinárodními standardy nebo je i v mezinárodním srovnání na špičce. Je velmi pravděpodobné, že tyto dobře rozvinuté prvky potřebují soustředěné úsilí a materiální a další podporu svého udržení a dalšího rozvoje.

Mimořádně důležité je vyznačit jasně podobory, témata či metodologie, ve kterých vědní oblast na UK zaostává v mezinárodním, případně i národním srovnání (může jít o zaostávání relativní – vzhledem k jiným více rozvinutým podoborům, tématům či metodám na poli dané vědní oblasti). Pojmenování slabších míst je pro identifikaci sledovatelných cílů [část j) přihlášky] naprosto zásadní.

Kritické zhodnocení může případně obsahovat i popis konkrétních příležitostí, které by v nejbližších letech měl Program představovat nebo na které by mohl reagovat. Může jít např. o orientaci na nová témata v souvislosti s účelovým financováním či mezioborovou interakcí, mezinárodními kontakty, významnými konferencemi nebo o identifikaci nových týmů se zapojením mladých badatelů.

V některých případech situaci vědní oblasti vhodně ilustruje anticipace negativního vývoje, který by mohl nastat v případě, že nebudou realizovány udržovací nebo nápravné kroky.

Ad j) Návrh klíčových kroků pro kvalitativní zlepšení tohoto postavení v horizontu doby uskutečňování Programu, zdůvodnění a rámcový harmonogram těchto kroků, indikátory tohoto zlepšení

Návrh klíčových kroků pro kvalitativní zlepšení postavení vědní oblasti by měl vycházet zejména z identifikovaných kritických míst a reagovat na ně. Dalším východiskem by měl být

realistický výhled cílového stavu oblasti po uplynutí doby financování Programu (za 5 let). Spektrum typů možných kroků, k jejichž realizaci mohou být využity prostředky poskytnuté Programu, tedy není nijak omezeno a může být velmi široké: od personálních intervencí (např. kroky proti případnému úbytku mladých vědců v oboru nebo naopak získání význačných etablovaných osobností dané disciplíny) po kroky spíše materiálně investičního charakteru (např. pořízení přístrojů, které jsou v daném oboru pro mezinárodně kompetitivní výzkum klíčové).

Důležité je tyto navrhované kroky adekvátně zdůvodnit a uvést jejich předpokládaný, alespoň přibližný harmonogram, aby bylo možné následně jejich postup hodnotit. Obdobně by měl být uveden předpoklad vývoje vědecky relevantních výstupů (a tím potažmo vývoj postavení dané oblasti v mezinárodním kontextu).

Velmi důležitá je identifikace oborově relevantních indikátorů mezinárodního postavení dané vědní oblasti a jejího vývoje v čase. Zkušenosti s Metodikou hodnocení výsledků podle zák. 211/2009 Sb. (známé pod pejorativním označením „kafemlejek“) jasně ilustrovaly dávno známou zkušenost, že pro různé vědní obory jsou různé typy výstupů různě relevantní. V přihlášce programu je proto naprosto zásadní identifikovat a na základě srovnání s hlavními světovými pracovišti daného oboru doložit, které typy výstupů, popř. jiné parametry jsou podstatné pro náročné zhodnocení stavu oboru/oblasti na UK. Lze očekávat, že ve většině přírodovědných a biomedicínských oborů zde významnou roli budou hrát scientometrické údaje, zatímco v humanitních oborech spíše aspekty kvality větších monografií apod. Přihláška by pak měla ve světle těchto indikátorů nejen vyhodnocovat stav oboru/oblasti na UK [část i) přihlášky], ale i anticipovat, jak by se plánované kroky měly odrazit na vývoji těchto parametrů.